

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ВАСИЛЕНКО Микола Дмитрович

УДК 346.54: 658.5001.76

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ТЕХНОПАРКІВ І ТЕХНОПОЛІСІВ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
ПОДЦЕРКОВНИЙ Олег Петрович
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права
та господарського процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
АТАМАНОВА Юлія Євгенівна,
НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України,
заступник директора з наукової роботи;

доктор наук з державного управління, професор
МАРУЩАК Володимир Петрович,
ОРІДУ Національної академії державного
управління при Президентіві України,
завідувач кафедри права і законотворчого
процесу;

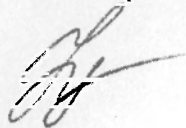
доктор юридичних наук, професор
ШАПОВАЛОВА Ольга Вікторівна,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
завідувач кафедри господарського права.

Захист відбудеться 24 лютого 2014 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 в аціональному університеті «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «21» січня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В епоху високих технологій рівень економічного розвитку значною мірою визначається інноваційними процесами, в яких провідну роль відіграють технопарки і технополіси. Розвиненість інноваційної інфраструктури зумовлює розвиток інших пов'язаних із нею систем, зокрема, освіти, нових знань і технологій, виробництва. Вирішення завдань інноваційного розвитку сучасної держави таким чином тісно пов'язується з розвитком та ефективним функціонуванням провідних інноваційних структур.

Ефективність діяльності технопарків і технополісів як провідних інноваційних структур залежить, передовсім, від прогресивного господарсько-правового режиму їх діяльності, адже саме у межах цього режиму розкриваються елементи правосуб'єктності цих структур, комерціалізуються результати їхньої діяльності, формалізується інноваційна процедура, закладаються основи взаємин із державою та господарюючими суб'єктами. У новітніх спробах активізації інноваційних процесів в країні, виражених, зокрема, у Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2012 р. № 691-р, вагоме місце відведено розвитку технопарків і технополісів. Але чинне інноваційне законодавство та державна інноваційна політика досі цьому розвитку не лише не сприяє, але й відчутно заважає. Відсутність системних економіко-правових заходів щодо державної підтримки інноваційної діяльності технопарків та технополісів, поширена розбіжність між приватно-правовим регулюванням діяльності інноваційних структур та публічним впливом щодо контролю за їх функціонуванням, оподаткуванням, напрямками діяльності тощо, – усе це утворює суттєві перепони на шляху інноваційного розвитку держави. У зв'язку із цим виникає нагальна потреба у формуванні перспективної концептуальної моделі правового режиму технопарків і технополісів, на базі якої можна було б формувати інші елементи інноваційної політики держави.

Сьогодні концептуальні засади господарсько-правового режиму технопарків і технополісів достатньою мірою не сформовані. Цей режим здебільшого розглядався у контексті спеціальних режимів господарювання та інноваційної діяльності. Серед робіт правників, що здійснювалися в означеній площині, виділяються докторські дисертації Ю. Є. Атаманової «Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері» та О. Р. Зельдіної «Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання», наукові розробки проблем інноваційних відносин, здійснені такими вченими як О. К. Вишняков, Д. В. Задихайло, В. К. Мамутов, О. П. Подцерковний, О. Д. Святоцький, О. Е. Сімсон та ін. Варто відзначити наукові праці

економістів А. С. Гальчинського, М. В. Гамана, В. М. Гейца, О. А. Мазура, Б. А. Маліцького, С. Ф. Смеричевського. Але досі не сформована цілісна модель господарсько-правового режиму технопарків і технополісів в Україні, що не дозволяє надати поштовху для ефективного розвитку цих інноваційних структур, здатного, як підтверджує досвід таких зарубіжних країн, як Японія, Китай, Тайвань, Швеція, прискорити інноваційний розвиток економіки загалом.

Саме тому необхідно обґрунтувати на науковому рівні господарсько-правову концепцію розвитку технопарків і технополісів у системі інноваційних правовідносин із позиції економіко-правового стимулювання їх продуктивності, утворення сприятливого режиму комерціалізації результатів діяльності, узгодження приватних та публічних інтересів у правовому забезпеченні їх статусу, поєднання правових та економічних засад правового забезпечення господарських відносин за участю відповідних інноваційних структур з метою обґрунтування шляхів подальшого системного вдосконалення вітчизняної державної інноваційної політики щодо технопарків і технополісів як важливої наукової проблеми, що потребує вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах держбюджетної науково-дослідної теми на 2007-2009 рр. «Розробка правового забезпечення діяльності технопарків: нові виміри інноваційної діяльності в Україні» (державний реєстраційний номер 0106U12083), яка розроблялась Одеською національною юридичною академією і в якій автор був основним виконавцем. Деякі питання розробляються як частина теми наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U006H) на 2011-2015 роки.

Мета і задачі дослідження. Метою роботи є вдосконалення спеціального господарсько-правового режиму організації та діяльності технопарків і технополісів у контексті формування концептуальних засад на основі комплексного аналізу чинного законодавства України та з урахуванням зарубіжного досвіду. Для досягнення поставленої мети розв'язувалися такі задачі:

обґрунтувати особливості господарсько-правового режиму у сфері інновацій в умовах сучасної економіки та правових детермінант регулювання інноваційного розвитку господарства сучасної держави;

виявити господарсько-правові особливості інноваційної діяльності та специфіку режиму господарювання технопарків і технополісів;

уточнити природу спеціальних економічних зон (далі – СЕЗ) в контексті спеціального господарсько-правового режиму діяльності економічних структур – технопарків і технополісів;

охарактеризувати вплив сучасного стану інноваційної та правової культури суспільства на розвиток технополісів та технопарків;

обґрунтувати правові засади діяльності технопарків і технополісів в контексті інноваційного вибору України;

визначити суб'єктів та об'єкти в господарсько-правовому режимі технопарків і технополісів;

дослідити механізм ресстрації технопарків і інноваційних проектів як складової спеціального господарсько-правового режиму господарювання;

обґрунтувати напрями вдосконалення системи оподаткування в діяльності технопарків та технополісів;

розкрити зміст особливостей фінансування, кредитування та гарантій спеціального режиму господарювання технопарків і технополісів;

обґрунтувати значення та представити результати венчурного інвестування і створення венчурного фонду для подолання кризи розвитку технопарків і технополісів;

дослідити особливості інноваційної політики та моделей інноваційного розвитку ЄС та країн-членів та провести компаративний аналіз співвідношення пільг та преференцій, пов'язаних з підтримкою технопарків і технополісів в країнах-членах ЄС;

дослідити механізм подолання кризових явищ в інноваційній діяльності, в тому числі технопарків і технополісів, в сучасних інноваційно-розвинутих країнах;

запропонувати засоби удосконалення господарсько-правового режиму технополісів і технопарків, а також шляхи його стимулювання в контексті формування сучасної господарської парадигми держави.

Об'єкт дослідження складає спеціальний режим господарсько-правового регулювання діяльності технологічних (наукових) парків, технополісів, а також його вплив на розвиток інноваційної системи держави.

Предметом дослідження є концептуальні засади господарсько-правового режиму технопарків і технополісів.

Методи дослідження. Обрана тема, поставлена мета та завдання, а також специфіка об'єкта, предмета дослідження визначили використання загальнонаукових і філософських методів наукового пізнання.

Діалектичний метод став методологічною основою всього дослідження. Застосування законів і категорій діалектики дозволило дослідити генезис і особливості правової природи інноваційної діяльності, зокрема, технопарків і технополісів.

Належне місце в усій роботі відведено системному підходу, який дозволив розглянути систему заходів щодо дотримання господарсько-правового режиму технопарків і технополісів як відносно самостійну систему, а також як важливу складову правової системи України, визначити у цій системі їхнє місце і зв'язки з іншими компонентами.

Історико-правовий метод уможливив дослідження динаміки господарсько-правових відносин у сфері інноваційної діяльності, зокрема, в діяльності технопарків і технополісів (підрозділ 1.1, 1.2, 1.5).

За допомогою догматичного методу здійснено аналіз сучасного стану господарського законодавства (підрозділ 1.5, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.2).

Застосування порівняльно-правового методу дав змогу здійснити аналіз особливостей інноваційної політики та моделей інноваційного розвитку в Україні та в інших країнах світу (підрозділи 1.2, 2.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5).

Інші загальні методи господарсько-правового регулювання (методи рекомендацій, узгоджень тощо) використовувалися у процесі розробки пропозицій щодо шляхів удосконалення господарського законодавства у сфері інновацій (підрозділ 5.2, 5.3).

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці відомих вчених, які займалися вивченням окремих концептуальних аспектів інноваційної діяльності та спеціальних режимів господарювання, серед яких виділяються, зокрема, Ю. Є. Атаманова, В. М. Василенко, О. Р. Зельдіна, С. Ф. Смеричевський, Д. Є. Висоцький, О. Д. Святоцький, П. П. Крайнів, С. Ф. Ревуцький, О. Е. Сімсон, О. П. Осика та ін. Основу наукових підходів до формування концептуальних засад роботи склали роботи знаних юристів-господарників О. К. Вишнякова, Г. Л. Знаменського, Д. В. Задихайла, В. К. Мамутова, О. П. Подцерковного, О. Х. Юлдашева та ін., економістів та фахівців державного управління, серед яких С. Г. Бабенко, А. С. Гальчинський, М. В. Гаман, В. М. Гейц, О. А. Мазур, В. П. Семиноженко та ін. Теоретичні засади дисертаційного дослідження були сформовані також працями таких іноземних науковців як В. Ф. Байнев, В. І. Баронов, М. В. Глазирін, Н. І. Іванова, В. О. Калятин, М. Кастельс, Г. М. Костюніна, М. Морітані, Д. Мосс, В. Б. Наумов, Т. С. Нікіфорова, М. Нойберт, М. Рассел, В. В. Сасвич, Ш. Тацуно, А. М. Фолом'єв, Чен Юан Лін та ін.

Нормативним підґрунтям роботи є Конституція України, Господарський кодекс (далі – ГК) України, інші законодавчі та підзаконні акти, норми яких формують господарсько-правовий режим інноваційної діяльності в Україні загалом та технопарків і технополісів, зокрема, а також нормативно-правові акти інших країн світу, що регулюють інноваційну сферу діяльності. Емпіричну основу дослідження склали довідникові видання, публікації та статистичні матеріали, практика діяльності окремих інноваційних структур, судова практика.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим комплексним дослідженням концептуальних засад спеціального господарсько-правового режиму технопарків та технополісів в Україні. У роботі обґрунтовано низку нових положень та висновків, а саме:

уперше:

обґрунтовано концепцію спеціального господарсько-правового режиму технопарків і технополісів в Україні як врівноваженої сукупності правових засобів реалізації пріоритетної державної економічної політики у галузі інноваційної діяльності цих інноваційних структур, що ґрунтується на системній побудові стимулюючих та інших методів державного впливу, покликаних забезпечити розвиток інноваційної діяльності технопарків і технополісів у напрямі стимулювання інноваційних процесів у державі в цілому;

визначено аксіосферу інноваційної компоненти технопарків та технополісів у господарському праві, що становить сукупність цінностей, створених в інноваційному процесі та представлених інноваційною продукцією, технологіями, організаційними та господарськими рішеннями, які мають соціально-економічну, комерційну, науково-освітню та культурну значущість та стають об'єктом державної інноваційної політики;

обґрунтовано рушійне значення технопарків і технополісів для розвитку інноваційної сфери як провідних інноваційних структур, об'єктів підтримки наукоємного виробництва, чинників розвитку вищої освіти, приросту нових знань та базових компонентів сучасної інноваційної системи;

визначено необхідність трансформації спеціального режиму діяльності технопарків на підставі встановлення виключного характеру розмежування їх господарської та інноваційної правосуб'єктності, визнання інноваційного характеру їх діяльності загалом, а не лише пов'язаної із виконанням інноваційного проекту, зокрема, що передбачає встановлення такої законодавчої презумпції: діяльність технологічного парку вважається спрямованою на реалізацію виконуваного ним інноваційного проекту, доки у судовому порядку не доведено інше;

розроблено державну методичку визначення національних науково-технічних пріоритетів, що можуть бути детерміновані проведенням форсайтних досліджень, основним змістом якої мають бути: а) довгострокове прогнозування і планування інноваційних проектів та виробництв, у тому числі в технопарках і технополісах; б) можливість забезпечення інноваційних проектів матеріальними та фінансовими пільгами та коштами, зокрема, через створення Українського банку реконструкції та розвитку; в) стимулювання, моніторинг та контроль за виконанням проектів та програм із залученням Міністерства освіти і науки України, Держінформнауки України, інших міністерств та відомств;

обґрунтовано специфіку господарсько-правового статусу технополісів як спеціальних економічних зон науково-технічного типу, що має характер спеціального режиму господарювання та передбачає запровадження пільгових митних, податкових та інших умов реалізації

інноваційних проєктів із визначенням чітких територіальних меж діяльності інноваційної структури;

розкрито негативний вплив основних факторів неоліберальної економіки на функціонування та розвиток технопарків і технополісів, їх місце в подоланні економічної кризи, що дозволяє визначити об'єктивні публічні інтереси у змісті сучасної державної інноваційної політики;

визначено зміст та напрями впливу інноваційної та правової культури на дієвість та ефективність спеціального режиму господарювання технопарків і технополісів, що полягає у здатності цих інноваційних структур продукувати та сприяти ефективному використанню інноваційних ідей та розвиткові правового мислення при їх реалізації;

обґрунтовано, що основою негативної тенденції щодо позбавлення пільг та інших засобів державної підтримки (стимулювання) інноваційних структур в Україні є неправильне розуміння та порушення принципу пропорційності у протидії зловживанням та іншим правопорушенням щодо заохочувального режиму господарювання в інноваційній сфері; водночас, установлення ефективних «стримувань» та «противаг» такій негативній поведінці учасників інноваційної діяльності дозволить відновити комплекс економіко-правових стимулів (заохочень) в інноваційній діяльності технопарків та технополісів;

розроблено основні матеріали проєкту державної програми правової підтримки технопарків у результаті виконання державної НДР «Розробка правового забезпечення діяльності технопарків: нові виміри інноваційної діяльності в Україні» (державний реєстраційний номер 0106U12083);

удосконалено:

підходи до розуміння інноваційної системи держави як складової господарсько-правової системи та зрівноваженої сукупності наукових, гуманітарних, культурних, правових, економічних, управлінських, освітніх та інших компонентів суспільного розвитку, що поєднуються із визнанням інновацій пріоритетним напрямом державної економічної політики та показником прогресивного розвитку країни, результатом функціонування якої виступає постійне та зростаюче продукування нових знань і технологій та їх реальне впровадження у соціально-економічні відносини;

визначення інноваційної структури, під якою запропоновано розуміти юридичну особу будь-якої організаційно-правової форми, або групу юридичних чи/та фізичних осіб-підприємців, яка діє на основі договору про спільну діяльність без створення юридичної особи, орієнтовану на створення та впровадження нової наукоємної конкурентоспроможної продукції (інновацій), витрати якої на утворення таких інноваційних продуктів становлять понад 70% усіх витрат на забезпечення її господарської діяльності, а інноваційна складова у доходах від реалізації продукції такої структури становить не менше 50 % вартості реалізованої продукції;

запропоновано внести відповідні зміни до ГК України із наданням інноваційним структурам організаційних, звітних та дозвільних пільг;

підходи щодо усунення колізій між розумінням технопарку як спеціальної економічної зони із спеціальним режимом господарювання у ГК України, з одного боку, та положеннями Закону України (далі – ЗУ) «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що не передбачають територіальних меж технопарків, з іншого, шляхом доповнення поняття технопарку просторовою (віртуальною) характеристикою, яка визначає місце знаходження технологічного парку; що уможливорює запровадження дієвого контролю за реалізацією перспективних бюджетних програм фінансової підтримки діяльності технопарків в Україні;

розуміння співвідношення спеціального режиму господарювання та спеціального режиму інноваційної діяльності як, відповідно, загального та спеціального понять, застосування яких щодо технопарків та технополісів дозволяє обґрунтовувати місце технопарків і технополісів або у загальному полі господарської діяльності, або в особливій сфері інноваційної діяльності;

пропозиції про внесення до Податкового кодексу (далі – ПК) України спеціального розділу, який би включав зведений комплекс пільг інноваційного спрямування для всього циклу інноваційного процесу – від фундаментальних досліджень до впровадження у виробництво за умови використання їх для збільшення обсягу інноваційної продукції та підвищення її якості;

підходи про необхідність всебічної державної підтримки реально діючих технопарків, які розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти і продукцію чи послуги, а також удосконалення законодавчого регулювання з урахуванням негативних наслідків для інноваційної сфери прийняття змін до ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та ПК України, які значно погіршили становище технопарків, скасувавши пільговий режим оподаткування їх діяльності;

програма кадрового забезпечення інноваційної діяльності технопарків та технополісів та напрями подолання прогалин і усунення суперечностей у положеннях про компетенцію державних органів при реєстрації технопарків;

підходи щодо використання досвіду економічно розвинутих країн світу у правовому забезпеченні стимулювання розвитку технопарків та технополісів, зокрема, стимулюванням капіталовкладень в ці структури;

підходи до змісту спеціальних режимів технопарків та технополісів, що передбачає встановлення таких особливостей правового режиму технопарків: а) можливість функціонування віртуальних суб'єктів інноваційної інфраструктури; б) спрямованість на виконання

виключно інноваційних проектів з високих технологій та виготовлення конкурентоспроможної продукції; в) обов'язковість етапу виробничого впровадження; г) встановлення для технопарків пільг з ПДВ, які було скасовано у 2005 р. й досі не поновлено; а також таких особливостей режиму діяльності технополісів: а) функціонування як СЕЗ з відповідними пільгами; б) можливість розповсюдження режиму на всю територію утворення; в) режим пільг, в тому числі пільг з ПДВ, який має бути достатнім для гармонійного розвитку технополіса;

поняттєвий апарат інноваційного законодавства, зокрема, щодо технопарків та технополісів уточнено такі поняття: інноваційна діяльність, інноваційна система, спеціальний господарсько-правовий режим, технопарк, технополіс, керівний орган тощо;

положення про необхідність розгортання національної інноваційної системи, що передбачає створення дієвої інноваційної інфраструктури, тобто налагодження всіх ланок механізму забезпечення впровадження у господарську діяльність нашої держави наукових розробок і нових технологій з наданням пріоритетного розвитку технопаркам і технополісам;

дістали подальшого розвитку:

підходи щодо посилення державних гарантій діяльності технопарків шляхом обґрунтування необхідності заміни декларативної вимоги ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» щодо неприпустимості погіршення умов діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств щодо виконання проектів технопарків при внесенні змін до законодавства (ст. 13) більш чітким гарантійним положенням, що передбачає нерозповсюдження на режим діяльності технопарку (а не лише його проекту) положень законодавства, що погіршують їх правове становище, вводять додаткові види податків чи організаційні обтяження, упродовж 10 років з моменту ухвалення відповідних змін;

уявлення про деталізацію структури інноваційної діяльності шляхом виділення чотирьох компонентів, що потребують правового впливу: науково-дослідні роботи; розробка технологій на стадії дослідно-конструкторських робіт; виробництво інновацій як продукту діяльності; реалізація інноваційної продукції на ринку та її споживання;

пропозиції про необхідність введення для технопарків та технополісів державного замовлення на інноваційну продукцію у державній економічній політиці та пільг на її реалізацію в законодавчому порядку;

питання комплексної оцінки досягнутих інноваційних конкурентних переваг у діяльності технопарків і технополісів з урахуванням досвіду розвинених країн світу;

удосконалення порядку проведення експертизи, реєстрації та моніторингу проектів технопарків, зокрема, щодо зняття заборон на участь

у вказаних процедурах з правом голосу представників технопарку (технополісу), процедурного спрощення та скорочення звітності щодо їх діяльності;

підходи щодо поширення режиму пільгового оподаткування діяльності ІТ-індустрії на режим діяльності інших інноваційних структур, зокрема, технопарків та технополісів, із поглибленням відповідних стимулів, передовсім, шляхом трансформації абсолютних на відносні показники їх діяльності, що дають право на пільги, надання можливості діяти із використанням чужого майна, а також істотного (утричі) скорочення податкового навантаження на фонди оплати праці працівників інноваційної та ІТ-сфери шляхом зменшення податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску, що дасть змогу попередити виїзд вітчизняних фахівців за межі України та створити в країні дієві інноваційні структури;

погляди щодо створення державного та приватних венчурних фондів для збільшення залучень венчурного капіталу в технопарки та технополіси, створення додаткових гарантій для інвесторів та забезпечення взаємодії держави та суб'єктів ринкових відносин через механізми державно-приватного партнерства.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовано концепцію господарсько-правового режиму техно-парків і технополісів, положення та висновки якої сприятимуть внесенню змін до законодавчих актів, що регулюють інноваційну діяльність в Україні загалом, а також діяльність технопарків та інноваційних структур інших типів, зокрема.

Результати дослідження було використано при написанні звітів та при виконанні держбюджетної науково-дослідної теми «Розробка правового забезпечення діяльності технопарків: нові виміри інноваційної діяльності в Україні», у практичній роботі технопарку «УМБЦЕНТ». Результати досліджень впроваджені в діяльність інноваційних структур, в інноваційне виробництво та навчальний процес, про що свідчать довідки про їх практичне впровадження, які наведені в додатках дисертації (№ 01/02-13-204/1 від 15.10.2013 р. ДБУ «Донецький регіональний центр з інвестицій та розвитку» та інші).

Сформульовані в роботі положення та пропозиції можуть бути використані:

у галузі науково-дослідницької діяльності – для подальших досліджень функціонування в Україні інноваційних структур, зокрема, технопарків і технополісів, а також питань, пов'язаних із функціонуванням спеціального режиму господарювання;

у правозастосовчій діяльності – при здійсненні практичної діяльності існуючих в Україні технопарків і технополісів;

у сфері правотворчості – при створенні нових законодавчих актів та вдосконаленні механізму правового регулювання інноваційної діяльності в Україні, зокрема, діяльності технопарків і технополісів та розширення інноваційної інфраструктури;

у навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників із курсу «Господарське право», викладанні курсу лекцій «Право Європейського Союзу», викладанні курсу лекцій та при проведенні практичних занять з курсу «Правове забезпечення державного регулювання», який автор викладає в магістратурі державної служби НУ «ОЮА».

Особистий внесок здобувача. Усі результати, наведені у дисертації, отримані самостійно. У монографії «Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг», опублікованій у співавторстві, здобувач є автором розділу 3 «Діяльність технопарків як приклад партнерства органів влади та недержавних структур у процесі надання інноваційних послуг». У підручнику «Право Європейського Союзу» здобувачем підготовлені теми щодо правового та інституціонального устрою ЄС, а також правових режимів економічної діяльності ЄС.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження були оприлюднені та обговорювалися на засіданні Південного регіонального центру НАПрН України (Одеса, 2013 р.); міжнародних та наукових і науково-практичних конференціях: «Питання удосконалення методології сучасної юриспруденції», присвяченій пам'яті професора О. В. Сурілова (Одеса, 2008 р.), «Сучасний правопорядок. Національний, інтегративний та міжнародний науково-практичний виміри» (Одеса, 2008 р.), 2-й і 3-й конференціях «Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформації держави і громадянського суспільства» (Одеса, 2008 р., 2010 р.), конференціях професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2009-2013 рр.), «Держава і право в умовах глобалізації» (Сімферополь, 2010 р.), «Прибузькі юридичні читання. Людина, суспільство, держава: публічно-правовий аспект» (Миколаїв, 2012 р.), 3-й конференції «Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті проф. П. Є. Казанського» (Одеса, 2012 р.), «Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку» (Харків, 2012 р.), «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (Одеса, 2012 р.), 7-ї «Компаративістські читання» (Одеса, 2013 р.), інтернет-конференції «Модернізація технологій юридичної діяльності в правових системах сучасного світу» (Волгоград, 2013 р.); 4-й науково-практичній інтернет-конференції «Правові проблеми взаємодії держави і бізнесу» (Луганськ, 2013), круглих столах «Діалектика приватних і публічних інтересів у державному регулюванні господарської

діяльності» (Київ, 2013), «Політика у сфері інтелектуальної власності в університетах і дослідницьких інститутах» (Одеса, 2013 р.); а також на Всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: 10-й та 11-й звітних конференціях професорсько-викладацького та аспірантського складу ОНЮА «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2007 р., 2008 р.), 2-ому та 7-ому круглому столу «Актуальні питання філософії права (аксіологічний аспект)» (Одеса, 2007 р., 2012 р.), щорічних громадських слуханнях «Політико-правове забезпечення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування» (Одеса, 2009 р.), «Європейський Союз: економіка і політика в глобальному і регіональному вимірах» (Одеса, 2012 р.), 3-й конференції «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату» (Одеса, 2012 р.).

Результати дисертації були апробовані впровадженнями, що підтверджують відповідні довідки.

Публікації. Матеріали дисертації представлено в 2 монографіях, 28 наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях з юридичних наук, з яких 4 опубліковані в іноземних журналах, 23 працях апробаційного характеру, 1 підручнику.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, п'яти розділів, що містять 19 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (408 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 456 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами та темами, визначено мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано використані в роботі методи, її наукову новизну та теоретичне і практичне значення, наведено дані про апробацію та публікацію основних положень роботи, її структуру та обсяг.

Перший розділ «Методологічні засади правового забезпечення господарювання в контексті інноваційного вибору України» складається з чотирьох підрозділів, у яких висвітлено сучасний стан та особливості господарських правовідносин у сфері інновацій в Україні.

У підрозділі 1.1. *«Загальний стан господарських відносин у сфері інновацій в умовах сучасної економіки»* проведено господарсько-правовий аналіз економічних систем індустріально розвинених країн світу та України в контексті становлення інноваційної парадигми розвитку.

Доведено, що фінансіалізація економічних відносин, відсторонення держави від прямої підтримки виробничих процесів, інші прояви неоліберальних підходів до організації економіки здебільшого призводять

до руйнації виробничого сектора і значною мірою заважають інноваційному розвитку. Неолібералізм став вельми ефективною соціальною технологією, що успішно сформувала у людей залежність від ілюзорної ідеї швидкого збагачення, яка підриває довготривалі інноваційні процеси.

У цих умовах державно-правовий вплив на господарські відносини визначений як такий, що потребує переорієнтації на створення сприятливих умов для розробки і впровадження нових технологічно досконалих продуктів виробництва. Стає необхідною розробка відповідного нормативно-правового регулювання господарювання, яке реально відповідало б потребам інноваційного розвитку економіки держави.

У *підрозділі 1.2. «Детермінанти державного регулювання інноваційного розвитку сучасного господарства»* досліджено організаційно-господарські правовідносини у світовому інноваційному вимірі, обґрунтовано необхідність врахування системного підходу до розвитку інноваційних структур.

Проведено порівняння обсягів витрат на оборону, освіту, охорону здоров'я та витрат на інноваційний розвиток в країнах, які розвиваються, та в технологічно розвинених країнах світу. Витрати останніх на інноваційний розвиток в десятки разів більші, на відміну від інших співмірних витрат, що підтверджує прямий вплив провідних держав на інноваційний супровід економіки країни, який безпосередньо визначає досягнення у цій сфері.

Зазначено, що недоліки у сфері формування інноваційної економіки в більшості пострадянських країн, зниження рейтингу їх конкурентоспроможності зумовлені тим, що ці країни були орієнтовані на свідомо неконкурентну в умовах епохи знань неоліберальну модель розвитку, тоді як сьогодні актуальною є саме модель інноваційного розвитку, засновану на засадах інноваційної системи як провідного напрямку економічної політики.

Положення законодавства про інноваційну діяльність у контексті фінансування науки та інновацій з року в рік не виконується, що зумовлюється відсутністю реальної інноваційної політики.

Указано, що інноваційна діяльність є складним за своїм змістом і процесом видом діяльності, який потребує системної державної підтримки і стимулювання, спеціального правового регулювання, особливо на етапах становлення. Принципове значення має державне втручання через правове регулювання, що має призводити до спроможності інноваційних проєктів реалізуватися в нових інноваційних продуктах, а також реально стимулювати перехід до високих (європейських) стандартів виробництва.

Розкрито необхідність системного аналізу господарсько-правових засад інноваційної діяльності. Доведено неефективність існуючої в нашій державі на сучасному етапі адміністративно-організаційної структури управління інноваційною діяльністю.

Обґрунтовано, що система державної інноваційної політики України повинна охоплювати правове регулювання інноваційної діяльності, заходи щодо підвищення інноваційної активності й розвитку інноваційної інфраструктури, комерціалізацію інновацій, розробку економічних і фінансових інструментів державної підтримки інновацій, формування мережі інноваційних центрів, а також сприяти підвищенню інноваційної культури державних чиновників.

У підрозділі 1.3. *«Вихідні положення господарсько-правового регулювання інноваційної діяльності та інноваційних структур в Україні»* розглянуто окремі форми і категорії господарського права в контексті регулювання інноваційної діяльності.

Проаналізовано й уточнено зміст термінів, які визначають інноваційну діяльність у законах і ГК України: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес, технопарк, технополіс, інноваційний проект технопарку, об'єкт інноваційної діяльності, суб'єкт інноваційної діяльності, керівний орган технопарку, національна інноваційна система та ін.

Узагальнено методологію господарсько-правового регулювання інноваційної діяльності. Відзначено, що виконання інноваційних проектів штучно гальмується через практичну неспроможність законодавчого регулювання інноваційної діяльності та методологічну недосконалість механізмів фінансування проектів інноваційних структур, зокрема, технопарків та технополісів.

Обґрунтовано необхідність переосмислення розмаїтості правового регулювання інноваційної діяльності з погляду стимулювання найбільш ефективних структур. Перспективний рух у відповідному напрямі буде забезпечуватися успіхами, що можуть бути досягнуті спочатку у найбільш ефективних сегментах інноваційної сфери, зокрема, у сфері розвитку технопарків та технополісів.

Підрозділ 1.4. *«Законодавчі засади правового регулювання інноваційної діяльності в Україні»* присвячено дослідженню інноваційного законодавства.

Проведені дослідження положень ГК України та ПК України, ЗУ «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про наукові парки» та «Про науковий парк «Київська політехніка» тощо показали, що в Україні створено нормативно-правову базу в інноваційній сфері загалом, й у частині організації функціонування технопарків та інших інноваційних структур, зокрема, хоча така база має істотні недоліки. Але в країні поширена практика ігнорування інноваційного законодавства та поступова відмова від стимулювання утворення технопарків та технополісів у податковому законодавстві та законодавстві про технопарки. Це завадило вирішити одне з основних перспективних економічних завдань України – створити умови для переходу держави до інноваційної моделі розвитку.

Зроблено висновок, що невиконання законів інноваційної спрямованості відповідними органами державної влади перешкоджає створенню в країні національної інноваційної системи. У зв'язку із цим запропоновано авторське визначення інноваційної системи як об'єкта першорядного організуючого впливу держави в економіці. Зокрема, пропонується доповнити приписи ст. 10 ГК України положенням щодо окремого напрямку економічної політики – інноваційного, який у сучасних умовах має стати важливою складовою правового господарського порядку у сфері суспільного виробництва.

Другий розділ «Спеціальний режим господарської діяльності інноваційних структур в Україні», що складається з чотирьох підрозділів, присвячено обґрунтуванню концепції спеціального господарсько-правового режиму технопарків і технополісів в Україні.

У підрозділі 2.1. *«Поняття спеціального правового режиму господарювання у контексті функціонування інноваційних структур»* досліджено правові основи спеціального режиму господарювання у різних формах їх функціонування, передовсім, урахуванням правового статусу технопарків і технополісів.

Зазначено, що ГК України уперше на законодавчому рівні закріпив термін «спеціальний режим господарювання». Проаналізовано цілі встановлення спеціального режиму господарювання, а також існуючі їх класифікації, зокрема, залежно від правових засобів, обраних законодавцем для досягнення мети (обмежувальних, заохочувальних, заохочувально-обмежувальних). При класифікації спеціальних режимів господарювання проаналізовано відомі сучасні приклади їх впровадження з позицій господарського права. Вказано, що встановлення спеціального режиму господарювання є необхідною умовою досягнення державою певних цілей, що стає можливим за умови законодавчого закріплення специфіки здійснення господарської діяльності, спрямованої на забезпечення балансу публічних і приватних інтересів на певній території або в певній галузі економіки. Визначено необхідність трансформації спеціального режиму технопарків на підставі встановлення виключного характеру розмежування його господарської та інноваційної правосуб'єктності, визнання інноваційного характеру його діяльності загалом, а не лише пов'язаної із виконанням інноваційного проекту, що передбачає встановлення законодавчої презумпції: діяльність технологічного парку вважається спрямованою на реалізацію виконуваного ним інноваційного проекту, доки у судовому порядку не доведено інше.

На підставі аналізу поняття «інноваційна структура» запропоновано його авторське визначення, в основу якого покладено відносні показники обсягу витрат на утворення інноваційних продуктів (не менше 70 %) та інноваційної складової у доходах від вартості реалізованої продукції (не менше 50 %).

Запропоновано підходи щодо усунення суперечностей між розумінням технопарку як спеціальної економічної зони зі спеціальним режимом господарювання у ГК України, з одного боку, та положеннями ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що не передбачають територіальних меж технопарків, з іншого, шляхом доповнення поняття технопарків просторовою (віртуальною) характеристикою.

Проаналізовано законодавство, що регулює функціонування СЕЗ в контексті спеціального режиму діяльності інноваційних структур. Наголошено, що для створення стабільної системи стійкого зростання економіки середніх і малих міст, а також для підвищення інвестиційної привабливості як великих, так і малих міст України необхідно відновити роботу та забезпечити подальше створення СЕЗ і ТПР, спрямованих саме на інноваційні проекти розвитку.

Обґрунтовано, що саме виокремлені та спеціалізовані інноваційні структури – технопарки та технополіси – мають фундаментальне значення для розвитку інноваційної сфери як провідні інноваційні структури, об'єкти підтримки наукоємного виробництва, чинники розвитку вищої освіти, приросту нових знань та базові компоненти інноваційної системи сучасної держави.

У підрозділі 2.2. «Особливості інноваційного законодавства щодо спеціального режиму господарювання технопарків та наукових парків» визначається місце спеціального режиму господарювання технопарків та наукових парків у загальній системі норм інноваційного законодавства.

Проаналізовано особливості спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків, врегульованого значною кількістю правових норм, що пов'язано із загальним порядком здійснення господарської та інноваційної діяльності, оподаткуванням, питаннями власності, адміністративно-господарськими питаннями, пов'язаними із реалізацією інноваційної політики тощо.

Обґрунтовано, що фактично спеціальний режим діяльності технопарків поширюється не на самі технопарки, а на їх конкретні інноваційні проекти, що зафіксовано в останній редакції ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (ст. 5). Це виступає чинником податкового та контролюючого тиску на технопарки та технополіси, що потребує перегляду.

Досліджуються основні етапи позбавлення інноваційних структур податкових та інших пільг у процесі змін інноваційного законодавства та перегляду державної податкової політики.

Указано на позитивні зрушення в діяльності наукових та індустріальних парків, законодавство щодо діяльності яких було розроблено в останні роки. Наголошено, що індустріальні парки, на відміну від технопарків і наукових

парків, не характеризуються інноваційною спрямованістю діяльності, а тому ця тенденція не означає приріст інноваційної складової економіки.

У підрозділі 2.3. «Особливості господарсько-правового регулювання діяльності технополісів» визначаються господарсько-правові засади створення та існування технополісів і наукових парків.

Ґрунтуючись на результатах проведеного аналізу нормативно-правових актів з інноваційної діяльності, встановлено суттєві законодавчі прогалини щодо діяльності технополісів у країні. Надано авторське визначення поняття технополісу на підставі територіальної ознаки діяльності інноваційної структури та розмежовано технопарки та технополіси із пропозиціями змін до ГК України.

Доведено, що, поряд з існуючими в нашій країні технопарками, необхідно створити систему технополісів за зразком тайванських, оскільки вони відповідають потребам інноваційного розвитку України, з урахуванням його особливостей і пріоритетів, і це може стати визначальним напрямом з господарської точки зору. Підкреслено, що існує потреба на законодавчому рівні унормувати порядок створення технополісів в Україні та встановити для них спеціальний режим господарювання.

У підрозділі 2.4. «Спеціальні режими господарювання в контексті інноваційно-правової культури суспільства» доведено вплив інноваційно-правової культури на інноваційний розвиток та становлення інноваційних структур, зокрема, технопарків та технополісів.

Наголошено, що без належної інноваційної культури у взаємозв'язку з правовою культурою суспільства інноваційний розвиток держави стає проблематичним навіть при досягненні державою інших цілей. Інноваційно-правова культура визначена як одна з підсистем загальної культури, що сприяє новій соціальній технології як організації суспільних відносин і соціального життя загалом (онтологічний аспект), а також інших різновидів соціальної технології, зокрема, соціального управління, інтелектуальної технології, освітньої технології. Враховуючи сучасні фактори, наголошено на необхідності розробки програми кадрового забезпечення діяльності інноваційних структур та підвищення інноваційної культури посадових осіб органів влади.

Третій розділ «Господарсько-правове забезпечення спеціального режиму господарювання технопарків», який складається з чотирьох підрозділів, присвячено аналізу впливу засобів господарсько-правового супроводження діяльності технопарків на їх ефективність.

У підрозділі 3.1. «Технопарки та їх інноваційні проекти як об'єкти управлінського впливу з боку органів публічної влади» проаналізовано правовідносини суб'єктів організаційно-господарських повноважень діяльності із технопарками як об'єктами управлінського впливу.

Одним із найсуттєвіших недоліків існуючого правового поля, в якому відбувається становлення інноваційної діяльності технопарків, визначена відсутність чіткого закріплення на законодавчому рівні структури та принципів функціонування задекларованої державою інноваційної моделі розвитку.

Визначено систему функціонування керівництва інноваційним процесом. Досліджено функції МОН України, Держінформнауки України у сфері реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, інформатизації, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, створення умов для розвитку інформаційного суспільства.

Обґрунтовано необхідність створення ефективного уповноваженого координаційного центру з питань інноваційної політики, окрім відповідних центральних органів виконавчої влади. У тому числі визначена потреба формування правових інститутів щодо регламентації сфери управління венчурним фінансуванням та кредитування за прикладом окремих провідних країн світу.

У підрозділі 3.2. «Правове регулювання експертизи та реєстрації інноваційних проектів технопарків» встановлено основні складові та проблемні аспекти експертизи та реєстрації проектів технопарків.

Аналізуються положення ст. 330 ГК України щодо експертизи інноваційного проекту у взаємозв'язку з нормами ЗУ «Про наукову та науково-технічну експертизу» та порядком, затвердженим МОН за поданням Держінформнауки. Зроблено висновок про необхідність удосконалення відповідних процесів з урахуванням потреб інноваційного розвитку.

Визначено проблеми застосування Постанови КМУ «Деякі питання організації діяльності технологічних парків» щодо порядку державної реєстрації технопарків, а також порядку реєстрації та експертизи їх проектів. Постанова, прийнята на виконання ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», фактично обмежує дію Закону. Тому діюча система розгляду й експертизи проектів має, по суті, заборонний характер і повинна бути спрощена для реєстрації нових технопарків.

У підрозділі 3.3. «Особливості оподаткування технопарків та надання їм пільг як основа стимулювання спеціального режиму функціонування» обговорено систему оподаткування та пільгового режиму оподаткування проектів, що розробляються в технопарках.

Доведено, що без надання податкових пільг в умовах недостатності прямого державного фінансування інновацій держава не може здійснювати ефективне стимулювання інноваційної діяльності.

Заперечується прогресивне значення скасування пільги з ПДВ, завдяки якій проводився основний розвиток технологічних парків та виконувалися

основні розробки проектів. Пільга на ввізне мито у цьому контексті визнається менш значимою для розвитку інновацій, так само, як і пільга з податку на прибуток, одержаного при реалізації проектів технопарків, адже ґрунтується на реально отриманому доході від інноваційної діяльності. Обґрунтовано, що для технопарків митні векселі з ПДВ є однією з основних форм державної підтримки їхньої діяльності, тому її ліквідація має для технопарків негативні економічні та правові наслідки.

У підрозділі 3.4. *«Фінансування, кредитування, гарантії та моніторинг спеціального режиму господарювання технопарків»* аналізуються проблеми надання гарантій, фінансування та кредитування технопарків та проведення моніторингу технопарків, їх діяльності.

Доведено, що інноваційне інвестування не може бути суто комерційним і певною мірою залежить від державної підтримки та фінансування. Визначено законодавчі недоліки, які призводять до невиправданого отождошення таких понять як інноваційний та науково-технічний проект. Оскільки кошти Української державної інноваційної компанії, які виділяються на інновації, формуються з позабюджетних джерел, визнається недоцільним їх «розпорошення» на фінансову підтримку заходів, які не мають кінцевого інноваційного результату (за своєю початковою цільовою спрямованістю не можуть привести до отримання інноваційного продукту) або взагалі не пов'язані з інноваційною діяльністю. Для задовільного фінансування технопарків необхідно внести до бюджету цільове фінансування їх проектів у вигляді компенсацій відсотків за кредитами у відповідній сумі, а реалізацію виділеного фінансування доручати МОН України.

Державні гарантії інноваційної діяльності закріплено в ст. 329 ГК України, однак здебільшого її положення мають декларативний характер. Зокрема, законом нечітко визначено гарантії при погіршенні законодавчих правил здійснення інноваційної діяльності технопарків, хоча саме вони зумовлюють зацікавленість інвесторів. Зроблено пропозиції щодо конкретизації цих гарантій.

Комплексне вивчення моніторингу спеціального режиму діяльності технопарків виявило необхідність спрощення структури, засобів контролю, розширених форм звітності. У зв'язку із цим запропоновано заходи щодо зменшення непропорційного моніторингового впливу.

Значну роль у фінансуванні інноваційних структур відведено венчурним фондам, утворення яких потребує законодавчого стимулювання.

Четвертий розділ *«Господарсько-правове регулювання діяльності технопарків і технополісів у зарубіжних країнах»*, що складається з п'яти підрозділів, присвячено аналізу змісту, моделей та особливостей інноваційної політики та правового регулювання діяльності інноваційних структур в ЄС та в інших зарубіжних країнах.

У підрозділі 4.1. «*Моделі інноваційного розвитку ЄС та сучасних держав*» досліджено особливості процесів інноваційного розвитку у країнах-лідерах і країнах, що їх наздоганяють.

Проаналізовано норми «Зеленої Книги про інновації» («Green Paper on Innovation», 1995 р.) та «Перший план дій у сфері інновацій» («First Action Plan on Innovation in Europe», 1996 р.). Зазначено, що розуміння інновацій в ЄС має загальний характер без чітких критеріїв виділення інновацій серед інших нововведень. Цим поняттям охоплено досить широкий перелік об'єктів науково-технічної діяльності, що зумовлено намаганням повністю задовольнити особисті інтереси громадян ЄС та відповідати потребам і тенденціям розвитку європейської спільноти.

Зроблено аналіз чотирьох моделей функціонування спеціальних науково-технічних зон, що відрізняються рівнем НДДКР: американської (США, Канада, Великобританія), японської, китайської і змішаної (країни Західної Європи).

Пріоритетним напрямом державної інноваційної політики в інноваційно-розвинених країнах світу, включаючи країни-члени ЄС, визначено забезпечення формування та взаємодії їх інноваційних структур (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори тощо) для розвитку національних інноваційних систем, які включають усі їх складові.

У підрозділі 4.2. «*Правові засади співпраці країн-членів ЄС у контексті сприяння інноваційному розвитку*» досліджено основні засади інноваційної політики ЄС та держав-членів ЄС.

Принципово новий етап інноваційного розвитку співтовариства, що полягає у створенні інноваційної системи ЄС, визначено з березня 2000 р., коли на засіданні Європейської Ради в Лісабоні було запропоновано програму створення інфраструктури знань, активізації інновацій та економічних реформ, модернізації систем соціальної підтримки і реформи освіти.

Оскільки регулювання у сфері інноваційної діяльності належить до виняткової компетенції держав-членів ЄС, діяльність самого ЄС у цій сфері обґрунтовано рамками так званого режиму «відкритої координації», заснованого на добровільній співпраці держав-членів ЄС й ухваленні актів, що носять виключно рекомендаційний характер, з подальшою їх імплементацією в національне законодавство. Проте ефективність національних політик інноваційного і технологічного розвитку окремих країн не повною мірою забезпечує зростання показників інноваційного розвитку на рівні ЄС загалом.

Визначено особливості обрання кожною країною ЄС засобів і форм узгодження власного інноваційного права з правом Союзу. У багатьох випадках його директиви тільки окреслюють певні стандарти, залишаючи значну частину питань правового регулювання на розсуд держав. Водночас

ЄС і країни-члени на інституційному рівні прикладають значні зусилля для зміцнення інноваційного наддержавного і національного законодавства з гнучким використанням посиленої співпраці, диференціації і субсидіарності для максимальної ефективності використання коштів сторін, які витрачаються на реалізацію інноваційних програм і підтримку інноваційних структур, у тому числі технопарків і технополісів.

У підрозділі 4.3. «Правовий статус технологічних парків та інших інноваційних структур у країнах ЄС» розкрито особливості становлення законодавства ЄС та країн ЄС щодо розвитку технологічних (наукових) парків та створення техніко-впроваджувальних зон.

Зазначено, що першим етапом становлення науково-технічної політики фактично став Договір про Євроатом (1957 р). Спільна діяльність ЄС у галузі науково-дослідних робіт бере початок із Спільного дослідницького центру з атомної енергії, створеного у 1958 році в Іспрі (Італія) під егідою ЄС.

Другим етапом становлення науково-технічної політики визначено прийняття Єдиного Європейського Акта (ЄЕА) у 1987 р. та надання йому статусу пріоритетного. До компетенції ЄС було віднесено встановлення правил розпорядження результатами досліджень, у тому числі правового режиму об'єктів інтелектуальної власності, що створюються або використовуються у рамках досліджень.

Проаналізовано основні акти Європейської Комісії у цій сфері, зокрема, комюніке «Взаємодія між політикою науково-технічного і соціально-економічного розвитку» (№ 93/203), акт «Інноваційна політика: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії» (2000 р.), стратегія «Європа-2020» та ін., у яких проголошено створення конкурентної економіки знань, що дозволяє забезпечити стійке економічне зростання при створенні нових робочих місць та наданні соціальних гарантій населенню.

Серед різноманітних сучасних форм інноваційних структур в країнах ЄС виокремлено центри трансферу технологій, які забезпечують ефективну комунікацію у сфері трансферу нових знань та технологій не лише між національними суб'єктами ринку інновацій, але й поза межами країни, формуючи мережеву структуру наднаціонального характеру. Приділено увагу особливостям створення техніко-впроваджувальних зон у країнах Європи (Голландія, Німеччина, Фінляндія, Італія, Великобританія, Франція). Зазначено, що створення західноєвропейських технопарків і технополісів – це не стихійний процес (на відміну від США), а одна з складових державної науково-технічної політики, спрямованої на прискорення і полегшення структурної перебудови господарства на наукомісткій основі. В ЄС технопарк – це територіальний міжгалузевий науково-технічний комплекс, що складається з юридично й економічно самостійних, функціонально об'єднаних навколо великого центру наукових, проектно-конструкторських,

технологічних, фінансових, інформаційних та інших закладів і промислових підприємств (переважно малих і середніх) із спільним використанням земельної ділянки та інфраструктури, діяльність яких скоординована єдиним інноваційним процесом.

У підрозділі 4.4. «Загальний вплив інноваційної політики ЄС на спеціальний правовий режим технопарків та інших інноваційних структур» досліджено методи прямого і непрямого державного впливу на діяльність провідних інноваційних структур у країнах ЄС.

Загальною тенденцією для країн-членів ЄС визнано комплексне використання різних механізмів підтримки інноваційної діяльності при зростанні значення непрямих заходів. Так, фінансування технопарків і технополісів в ЄС полягає у запровадженні державного замовлення, пільгового кредитування, прямого інвестування, фінансових гарантій в контексті розбудови та оптимізації національних інноваційних систем. Крім того, використовуються фіскальні преференції та різні нефінансові послуги та підтримки. Це стосується усіх країн-членів ЄС. Відбувається оптимізація державного фінансування науки та інновацій через субсидії, гранти, шляхом проектного фінансування пріоритетних НДДКР, а також фінансування інноваційних проектів. При цьому фінансування сфери фундаментальних досліджень та НДДКР складає не менш 2,5 % від ВВП. Крім того, формується і розвивається законодавство, яке сприяє розвитку інноваційних процесів, трансферу технологій, зокрема, трансферу об'єктів промислової власності, визначення пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу та інновацій.

Визначено, що у ЄС здійснюється формування особливих умов для утворення комунікативних ланцюгів у сфері інноваційної діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури, яка включає технопарки, індустріальні парки, СЕЗ, інноваційні центри, інноваційні бізнес-інкубатори, венчурні фонди.

У підрозділі 4.5. «Державна підтримка діяльності технологічних (наукових) парків, технополісів в країнах-членах ЄС та інших сучасних країнах» встановлено залежність ефективності інноваційної діяльності від політики державної підтримки технологічних (наукових) парків, технополісів у сучасних країнах.

Встановлено, що забезпечення інноваційного розвитку економіки більшості країн світу реалізується шляхом створення нових інноваційних структур за активної участі держави. Державне стимулювання господарських процесів, зокрема інноваційно-інвестиційних, стає визначальним напрямом діяльності інститутів державної влади у розвинутих країнах світу.

Зроблено висновок, що інноваційна діяльність в ЄС не може бути прикладом для повного відтворення в Україні, оскільки його помітні досягнення забезпечуються великими витратами на розвиток науки і

технологій. Для України, з її рівнем економіки та потенціалом, станом науки найбільш прийнятним визначається східно-азійський технопарковий досвід, зокрема, китайський.

П'ятий розділ «Законодавчий механізм вдосконалення господарсько-правових режимів діяльності технопарків і технополісів», що складається з двох підрозділів, присвячено дослідженню основних правових напрямів удосконалення режиму діяльності технопарків і технополісів з урахуванням потреб розвитку інноваційної системи.

У підрозділі 5.1. «Правові шляхи вдосконалення у сфері інноваційної діяльності в контексті формування сучасної господарсько-правової парадигми» розкрито специфіку інноваційного господарства в умовах утвердження постіндустріального суспільства та глобалізації світової економіки.

Досвід створення національних інноваційних систем у різних країнах показує, що інноваційна модель розвитку економіки характеризується функціонуванням комплексу інституційного, ресурсного та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, який створюється завдяки активній державній підтримці розвитку інноваційної інфраструктури шляхом запровадження програмно-цільових методів управління цією сферою, і не може бути реалізована тільки в рамках програм соціально-економічного розвитку. Навіть невелике збільшення фінансування у сфері інноваційної діяльності здатне призвести до якісно нових результатів. Усе це вимагає переоцінки пріоритетів державної політики, орієнтованої на інноваційну перебудову економіки, і передбачає суттєві реформи українського суспільства.

В умовах ринку потрібні ринкові механізми, що роблять розвиток науки, впровадження її досягнень економічно вигідними, такими, що приносять зиск і науковцю-розробнику, і підприємству (підприємцю). Сьогодні такі механізми в Україні відсутні, натомість існує низка перепон для подальшого інноваційного розвитку економіки.

Указано, що постіндустріальний розвиток, виробництво складної продукції створюють передумови для переходу до інформаційного суспільства та забезпечують загальний добробут. Для підвищення результативності структурної політики на державному рівні та збільшення рівня конкурентоспроможності України потрібно створити умови для стимулювання всебічного розвитку інноваційної діяльності, що передбачає активний вплив держави на всіх етапах формування інноваційного процесу. Для забезпечення спадковості у технологічному розвитку необхідним є застосування таких способів і методів прямої та непрямої державної підтримки високотехнологічних виробництв, які дозволять повною мірою використовувати внутрішню спроможність самоорганізації цих виробництв

в умовах економічної самостійності, свободи доцільного вибору форм корпоративної побудови й інтеграції сил у боротьбі за ринки.

У підрозділі 5.2. *«Перспективні законодавчі зміни щодо розвитку спеціальних режимів інноваційних структур України»* розкрито причини негативних тенденцій та проблеми в інноваційній сфері України та окреслено шляхи їх подолання.

Обґрунтовано, що технологічний прорив для України стане можливим лише при різкій активізації державної політики стимулювання науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку, за якої підтримка прогресивних технологічних зрушень потребує значної фінансово-правової підтримки з боку держави і відповідного ефективного господарсько-правового забезпечення цього процесу. Запропоновано низку вимог, яким має відповідати економічна система України для успішного залучення до глобального постіндустріального світу.

Наголошено на необхідності створення стратегічної системи інноваційної підтримки управління і розвитку України, що включає як державні, так і недержавні структури. Керівництво стратегічною системою інноваційної підтримки управління і розвитку України повинно бути покладено безпосередньо на Президента України.

Для більш чіткого уявлення про необхідні законодавчі заходи виділено чинники, які стримують інновації в державі: економічні, внутрішньовиробничі та ін. До перших належать: надмірний ризик; дуже високі витрати; недостатність фінансування; тривалий період окупності інновацій. До другої групи зараховано: недостатньо високий інноваційний потенціал розробок; брак кваліфікованого персоналу; недостатність технологічної та ринкової інформації; складність контролю над витратами на інновації; відсутність внутрішньої гнучкості на підприємстві; недоступність послуг інших організацій; невикористання можливостей кооперації. Для вдосконалення спеціального господарсько-правового режиму діяльності запропоновано використовувати «форсайт» як комплексний засіб, спрямований на визначення національних пріоритетів науково-технічного розвитку.

Надано оцінку проекту Інноваційного кодексу у контексті розвитку технопарків та технополісів. Зокрема, наголошено, що значна частина його норм залишається декларативними, оскільки знаходяться не у правовій, а в інноваційно-культурній площині українських реалій.

Щодо концепції розвитку технопарків і технополісів акцентовано, що її основою є створення умов для поширення нових знань і технологій, їх застосування у господарській діяльності; збільшення частки інноваційної продукції в прирості ВВП, активізація залучення об'єктів інтелектуальної власності, матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів для забезпечення технологічного розвитку національної економіки, збільшення частки

інноваційної продукції в обсязі виробництва промислової продукції та кількість інноваційно активних підприємств в промисловості, зменшення податкового навантаження на фонди оплати праці працівників, залучених до інноваційного процесу.

Запропоновано заходи непрямої державної підтримки інноваційної діяльності у сфері пільгового оподаткування, митних преференцій, ціноутворення тощо.

ВИСНОВКИ

У роботі надано нове вирішення проблеми розробки та вдосконалення господарсько-правових основ діяльності технопарків і технополісів та їх спеціального режиму господарювання. Основні науково-практичні результати дослідження згруповано за аспектами, які певною мірою розкривають можливості їх упровадження в теорію і практику.

1. Розвиток інноваційної діяльності в Україні потребує затвердження концепції розвитку спеціальних господарсько-правових режимів технопарків і технополісів в Україні, яка б ґрунтувалася на визначенні інноваційної діяльності як складової господарсько-правової системи, що поєднує приватну ініціативу і державне централізоване регулювання організації та діяльності технопарків та технополісів. Аксіосферу інноваційної компоненти технопарків та технополісів у господарському праві складає сукупність цінностей, створених в інноваційному процесі та представлених інноваційною продукцією, технологіями, організаційними та господарськими рішеннями, які мають соціально-економічну, комерційну, науково-освітню та культурну значущість.

2. Наукоємні технології займають визначальні позиції в економічному зростанні країн світу, а якісний розвиток інноваційних процесів повинен відбуватися з урахуванням нової технологічної парадигми і забезпечуватися відповідним господарсько-правовим супроводженням, яке характеризується дієвою державною підтримкою.

Господарські відносини в умовах сучасної економіки без державної інноваційної політики тяжіють до зменшення дохідності діяльності та скорочення опанування довготривалими проектами, а тому необхідною стає відмова від неоліберальної ринкової доктрини, яка виходить за рамки соціально-економічної раціональності та призводить до надмірної фінансіалізації економіки й відносного зменшення ролі інноваційного чинника в забезпеченні економічного зростання у розвинених країнах аж до повного його витіснення у менш розвинених країнах.

3. Інноваційна структура – це юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, або група юридичних чи/та фізичних осіб-підприємців, яка діє на основі договору про спільну діяльність без створення юридичної

особи, орієнтована на створення та впровадження нової наукоємної конкурентоспроможної продукції (інновацій), витрати якої на утворення інноваційних продуктів становлять понад 70 % усіх витрат на забезпечення її господарської діяльності, а інноваційна складова у доходах від реалізації продукції такої структури становить не менше 50 % вартості реалізованої продукції; запропоновано внести відповідні зміни до ГК України із наданням інноваційним структурам організаційних, звітних та дозвоільних пільг.

4. Технопарки та технополіси мають фундаментальне значення для розвитку інноваційної сфери як провідні інноваційні структури, об'єкт підтримки наукоємного виробництва, розвитку вищої освіти, приросту нових знань.

5. Необхідним є розгортання національної інноваційної системи, що передбачає створення дієвої інноваційної інфраструктури, тобто налагодження всіх ланок механізму забезпечення впровадження у господарську діяльність нашої держави наукових розробок і нових технологій з наданням пріоритетного розвитку технопаркам і технополісам.

Інноваційну систему держави варто сприймати як складову господарсько-правової системи та урівноваженої сукупності наукових, гуманітарних, культурних, правових, економічних, управлінських, освітніх та інших компонентів суспільного розвитку, що поєднуються із визнанням інновацій пріоритетним напрямом державної економічної політики та показником прогресивного розвитку країни, результатом функціонування якої виступає постійне та зростаюче продукування нових знань і технологій та їх реальне впровадження у соціально-економічні відносини.

6. Спеціальні правові режими господарювання технопарків і технополісів врегульовані великою кількістю норм, пов'язаних із загальним порядком здійснення господарської діяльності, оподаткування, питаннями власності, господарсько-правового регулювання тощо, що підкреслює комплексний характер нормативно-правових актів розвитку інноваційної діяльності.

Нормативно-правові положення щодо спеціального режиму інноваційних структур в Україні характеризуються декларативним змістом, оскільки спеціальний господарсько-правовий режим технопарків розповсюджується тільки на їх окремі проекти, а не на їх діяльність загалом.

Необхідною є всебічна державна підтримка реально діючих технопарків, які розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти і продукцію чи послуги, а також удосконалення законодавчого регулювання з метою усунення негативних наслідків для інноваційної сфери змін до ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та ПК України, які значно погіршили становище технопарків, скасувавши пільговий режим оподаткування їх діяльності. Крім того, існує потреба окремого визначення в інноваційному законодавстві правового статусу технополісів.

7. Спеціальний режим діяльності технопарків потребує трансформації на підставі встановлення виключного характеру розмежування його господарської та інноваційної правосуб'єктності, визнання інноваційного характеру його діяльності загалом, а не лише пов'язаної із виконанням інноваційного проекту, що передбачає встановлення законодавчої презумпції: діяльність технологічного парку вважається спрямованою на реалізацію виконуваного ним інноваційного проекту, доки у судовому порядку не доведено інше.

Мають бути переглянуті підходи щодо посилення державних гарантій діяльності технопарків шляхом заміни декларативної вимоги ЗУ «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» щодо неприпустимості погіршення умов діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств щодо виконання проектів технопарків при внесенні змін до законодавства (ст. 13) іншим гарантійним положенням, що передбачає нерозповсюдження на режим діяльності технопарку (а не лише його проекту) положень законодавства, що погіршують їх правове становище, уводять додаткові види податків чи організаційні обтяження, упродовж 10 років з моменту ухвалення відповідних змін.

8. Технополіс – це спеціальна економічна зона науково-технічного типу, що має характер спеціального режиму господарювання, пов'язаного із запровадженням пільгових митних, податкових та інших умов реалізації інноваційних проектів на підставі чітких територіальних меж діяльності інноваційної структури.

9. Створення стабільної системи стійкого зростання економіки середніх і малих міст України потребують відновлення та подальшого створення СЕЗ і ТПР з одночасним стимулюванням інноваційних проектів. Має бути використано досвід технологічно розвинених країн, де створюються сприятливі умови для інноваційної сфери з метою забезпечення економічного зростання в умовах подолання наслідків економічної кризи.

10. Основою негативної тенденції щодо позбавлення пільг та інших засобів державної підтримки (стимулювання) інноваційних структури є неправильне розуміння та порушення принципу пропорційності у протидії зловживанням та іншим правопорушенням щодо заохочувального режиму господарювання в інноваційній сфері; водночас, установлення ефективних «стримувань» та «противаг» такій негативній поведінці учасників інноваційної діяльності дозволить відновити комплекс економіко-правових стимулів (заохочень) у інноваційній діяльності технопарків та технополісів.

11. Рівень інноваційної культури безпосередньо залежить від загальної і правової культури в державі. Без належної інноваційної культури у взаємозв'язку з правовою культурою суспільства інноваційний розвиток стає проблематичним, навіть при досягненні державою інших складових розвитку. Розкрито принциповий вплив інноваційної культури

на ефективність функціонування технопарків і технополісів у спеціальному режимі господарювання з урахуванням законодавчих змін та виявлено тенденцію до зниження інноваційної культури загалом. Так, у чинному ПК України взагалі відсутня така спеціальна термінологія як «інновації», «інноваційна діяльність», «суб'єкт інноваційної діяльності», «інноваційний проєкт» тощо.

Необхідна розробка програми правового та кадрового забезпечення інноваційної діяльності зусиллями провідних закладів з підготовки юристів та управлінців. Для підвищення інноваційної культури доцільно організувати підготовку фахівців за спеціальністю «інноваційний менеджмент», у тому числі в порядку перепідготовки спеціалістів, а також увести спеціальний курс «Господарсько-правові засади інноваційної діяльності» у магістратурі державної служби.

12. Режим пільгового оподаткування діяльності ІТ-індустрії має бути поширено на режим діяльності інших інноваційних структур, зокрема, технопарків та технополісів, із поглибленням відповідних стимулів, передовсім, шляхом трансформації абсолютних на відносні показники їх діяльності, що дають право на пільги, надання можливості діяти із використанням чужого майна, а також істотного (утричі) скорочення податкового навантаження на фонди оплати праці працівників інноваційної та ІТ-сфери шляхом зменшення податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску, що дасть змогу попередити виїзд вітчизняних фахівців за межі України та створити в Україні дієві інноваційні структури.

13. Для реформування системи фінансового забезпечення діяльності технопарків доцільно активно застосовувати непрямі методи державного фінансового стимулювання, що дасть можливість в умовах дефіциту фінансових ресурсів підвищити ефективність їх використання. Це передбачає запровадження податкових та митних пільг через використання господарсько-правових режимів, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності. Водночас не можна відмовлятися від інших дієвих механізмів підтримки, таких як достатні субсидії та пільгові позики, а також залучення небанківських фінансових установ та іноземних інвесторів до процесу фінансового забезпечення технопарків в межах державно-приватного партнерства. Доцільним уявляється введення до Державного бюджету України окремих бюджетних програм розвитку («Державна підтримка діяльності технологічних парків») і державного замовлення на інноваційну продукцію, а також запровадження пільг на її реалізацію.

14. Необхідним є стимулювання венчурного інвестування як фінансових інвестицій з високим ступенем ризику в активи технопарків і технополісів шляхом прийняття відповідного закону, який визначав би правові та організаційні основи створення і фінансування діяльності

венчурних фондів, особливості їх діяльності, встановлював би вимоги до складу активів, а також порядок державної реєстрації та контролю у сфері венчурного інвестування.

15. Для України з її потенціалом, специфічними умовами і обмеженням фінансуванням перспективним є східно-азіатський технопарковий досвід, зокрема, китайський, тайванський і корейський.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографії

1. Василенко М. Д. Спеціальні господарсько-правові режими технопарків і технополісів: досвід України та зарубіжних країн : монографія / М. Д. Василенко. – О. : Сімекс-прінт, 2012. – 225 с. (Рецензія: Вишняков О. Спеціальний правовий режим технопарків і технополісів // Юридичний вісник. – О., 2013. – № 2. – С. 196-198).

2. Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг : монографія / О. В. Берданова, В. М. Вакулєнко, М. Д. Василенко [та ін.] ; за ред. Ю. П. Лебединського. – Ужгород : ПАТЕНТ, 2003. – 192 с. – (Особисто написаний автором розділ 3: Діяльність технопарків як приклад партнерства органів влади та недержавних структур у процесі надання інноваційних послуг. – С. 43-55).

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати роботи

3. Василенко М. Д. Правове обмеження суверенітету держав-членів в рамках Європейського Союзу / М. Д. Василенко // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – О. : Юрид. л-ра, 2005. – Т. 4. – С. 80-88.

4. Василенко М. Д. Генезис адміністративно-правового супроводження інноваційної діяльності в Україні: технологічні та наукові парки / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – 2006. – Вип. 365. – С. 64-69.

5. Василенко М. Д. Диференціація та просунута співпраця у рамках Європейського Союзу / М. Д. Василенко // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – О. : Юрид. л-ра, 2006. – Т. 5. – С. 268-275.

6. Василенко М. Д. Спеціальний режим господарювання: адміністративно-правове регулювання технопарків / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – 2007. – Вип. 402. – С. 52-57.

7. Василенко М. Д. Інноваційна діяльність та інноваційні структури як адміністративно-правові категорії / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2007. – Вип. 35. – С. 465-469.

8. Василенко М. Д. Адміністративно-правовий аналіз розвитку інноваційних процесів в державі: технопарки та технополіси /

М. Д. Василенко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О., 2007. – Вип. 31. – С. 167-174.

9. Василенко М. Д. Реалізація інноваційного законодавства: деякі українські реалії в контексті створення ефективної правової бази / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – 2008. – Вип. 435. – С. 66-70.

10. Василенко М. Д. Державна інноваційна діяльність в розумінні аксіології права / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2008. – Вип. 40. – С. 215-220.

11. Василенко М. Д. Господарсько-правовий досвід ЄС в інноваційному розвитку: створення технопарків (технополісів) / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – Чернівці, 2008. – Вип. 461. – С. 57-62.

12. Василенко М. Д. Інноваційна культура в контексті господарського права / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – 2008. – Вип. 474. – С. 79-85.

13. Василенко М. Д. Методологічне розуміння впливу держави на інноваційну діяльність: правовий аспект / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2009. – Вип. 45. – С. 264-270.

14. Василенко М. Д. Адміністративно-господарський статус суб'єктів інноваційної діяльності в контексті розвитку технологічних парків / М. Д. Василенко // Наукові праці Одеської національної юридичної академії : зб. наук. пр. – О., 2009. – Т. 8. – С. 286-295.

15. Василенко М. Д. Герменевтичний підхід до інноваційної діяльності: технологічні парки / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2009. – Вип. 50. – С. 218-224.

16. Василенко М. Д. Характеристика технологічних (наукових) парків у країнах-членах ЄС: правове забезпечення співвідношення пільг та ефективності / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Сер. : «Правознавство». – 2009. – Вип. 492. – С. 32-38.

17. Василенко М. Д. «Система» в господарському праві: технологічні парки та інші інноваційні структури / М. Д. Василенко // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 46. – С. 332-337.

18. Василенко М. Д. Пільги в оподаткуванні проектів технопарків як відображення спеціального режиму їх функціонування / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2009. – Вип. 51. – С. 422-432.

19. Василенко М. Д. Реєстрація та експертиза проектів технопарків в світлі господарського права / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О., 2010. – Вип. 39. – С. 519-530.

20. Василенко М. Д. Наукові парки: порівняльно-правовий погляд на закон інноваційного розвитку за участю університетів (академій) / М. Д. Василенко // Юридичний вісник. – О., 2010. – № 3. – С. 57-63.

21. Василенко М. Д. Створення національної інноваційної системи та її правове забезпечення / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2010. – Вип. 53. – С. 163-171.

22. Василенко М. Д. Встановлення та розвиток господарського порядку в інноваційній сфері: до відродження українських технопарків / М. Д. Василенко // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 193-197.

23. Василенко М. Д. Правопорядок та розвиток технологічних парків в Україні / М. Д. Василенко // Науковий вісник Чернівецького університету : Сер. : «Правознавство». – 2010. – Вип. 525. – С. 47-53.

24. Василенко М. Д. Господарсько-правове «руйнування» технологічних парків в контексті незабезпечення інноваційного законодавства України / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – О., 2012. – Вип. 44. – С. 315-327.

25. Василенко М. Д. Інноваційний розвиток в умовах неоліберальної економіки: економіко-правовий аналіз / М. Д. Василенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – О., 2012. – Вип. 64. – С. 402-409.

26. Василенко М. Д. Посилена співпраця, диференціація та субсидіарність в правовій основі інноваційного регулювання в країнах-членах ЄС / М. Д. Василенко // Наукові праці Національного університету «ОЮА». – О., 2012. – Т. 12. – С. 283-292.

27. Василенко Н. Д. Особенности углубленного сотрудничества стран-членов Европейского Союза: инновационная сфера / Н. Д. Василенко // Молдавский журнал международного права и международных отношений. – 2013. – № 1. – С. 138-145.

28. Василенко Н. Д. Особенности инновационной культуры в неоллиберальном обществе/ Н. Д. Василенко // Экономика и право. XXI век. – 2013. – № 2. – С. 171-178.

29. Василенко Н. Д. Инновационная политика ЕС: теоретико-правовой аспект деятельности технопарков и технополисов / Н. Д. Василенко // Вестник ВолГУ. Сер. : «Юриспруденция». – 2013. – № 2. – С. 166-173.

30. Василенко Н. Д. Методологические основы исследования специальных хозяйственно-правовых режимов технопарков и технополисов в контексте изменения современной парадигмы инновационного развития в Украине / Н. Д. Василенко // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. – Серыя 2. «Гісторыя. Эканоміка. Права». – 2013. – № 2. – С.167-173.

Опубліковані праці апробаційного характеру

31. Василенко М. Д. Інноваційний шлях розвитку для України не тільки можливий, а й перспективний / М. Д. Василенко // Трибуна. – 2002. – № 9/10. – С. 19-21.

32. Василенко М. Д. Взаємодія органів місцевого самоврядування з інноваційними структурами: науково-практичні аспекти /

М. Д. Василенко // Актуальні проблеми державного управління. – О., 2002. – Вип. 12. – С. 222-235.

33. Василенко М. Д. Визначення інновацій та інноваційної діяльності в стратегії освіти та науки України / М. Д. Василенко // Проблеми освіти. – К., 2003. – Вип. 31. – С. 3-11.

34. Василенко М. Д. Деякі проблеми менеджменту в контексті інноваційної моделі розвитку України / М. Д. Василенко // Політичний менеджмент. – 2003. – № 1. – С. 59-67.

35. Василенко М. Д. Інноваційна культура як умова інноваційного розвитку країни / М. Д. Василенко, С. Д. Василенко // Мова і культура. Науковий щорічний журнал. – 2003. – Т. 1. – Вип. 6. – С. 161-168.

36. Василенко М. Д. Управління соціально-економічними процесами: нові виміри в розвитку українського суспільства / М. Д. Василенко // Людина і політика. – 2003. – № 4. – С. 3-10.

37. Василенко М. Д. Реалізація інноваційної моделі в контексті розвитку Одеського регіону / М. Д. Василенко, Ю. М. Рудьов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – О., 2005. – Вип. 4. – С. 266-272.

38. Василенко М. Д. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації: адміністративно-правовий аспект / М. Д. Василенко // Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества: материалы 2-й Междунар. науч.-практ. конф. (г. Одесса, 27-28 июня 2008 г.). – О. : ВМВ, 2008. – С. 122-124.

39. Василенко М. Д. Інноваційна діяльність в Україні в контексті розвитку правопорядку / М. Д. Василенко // Сучасний правопорядок. Національний, інтегративний та міжнародний виміри: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13-14 черв. 2008 р.). – О. : Фенікс, 2008. – С. 166-168.

40. Василенко М. Д. Розвиток інноваційного права в ЄС / М. Д. Василенко // Правове життя сучасної України: тези доп. Міжнар. наук. конф. проф.-виклад. і аспірант. складу (м. Одеса, 5-6 черв. 2009 р.). – О. : Фенікс, 2009. – С. 688-689.

41. Василенко М. Д. Державне регулювання в інноваційній сфері в контексті подолання кризових явищ в економіці / М. Д. Василенко // Політико-правове забезпечення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування : зб. доп. щоріч. Всеукраїн. громад. слухань (м. Одеса, 24-25 верес. 2009 р.). – О. : Юрид. л-ра, 2009. – С. 71-75.

42. Василенко М. Д. Занепад українських технологічних парків в умовах правового нігілізму та недосконалого інноваційного законодавства / М. Д. Василенко // Государство и право в условиях глобализации: материалы 2-ой Междунар. науч.-практ. конф. (г. Симферополь, 16-17 апр. 2010 г.). – Симферополь : КРП «Изд-во «Крымучпедгиз», 2010. – С. 208-209.

43. Василенко М. Д. Глобалізація в контексті інноваційного розвитку виробництва: законодавче руйнування інноваційного майбутнього України /

М. Д. Василенко // *Украина в системе соврем. цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества: материалы 3-ей Междунар. науч.-практ. конф.* (Одесса, 21-22 мая 2010 г.). – О. : БМВ, 2010. – Т. 1. – С. 300-305.

44. Василенко М. Д. Занепад українських технопарків в контексті реалій змін законодавства та державно-правового нігілізму / М. Д. Василенко // *Правове життя сучасної України: тези доп. Міжнар. наук. конф. проф.-виклад. складу* (Одеса, 21-22 трав. 2010 г.). – О., 2010. – С. 510-512.

45. Василенко М. Д. Інноваційна політика ЄС : діяльність технопарків і технополісів / М. Д. Василенко // *Наук. вісник Одеськ. нац. економіч. ун-ту. Науки: економіка, політологія, історія.* – 2012. – № 8. – С. 143-152.

46. Василенко М. Д. Захист прав інтелектуальної власності в умовах неоліберальної економіки та кризи інноваційної діяльності / М. Д. Василенко // *Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: захист від контрафакції, піратства та плагіату: матеріали 3 Всеукр. наук.-практ. конф.* (Одеса, 9 жовт. 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 69-73.

47. Василенко М. Д. Неможливість інноваційного розвитку в умовах неоліберальної економіки / М. Д. Василенко // *Правове життя сучасної України матеріали Міжнар. наук. конф.* (Одеса, 20-21 квіт. 2012 р.) : у 3 т. – О. : Фенікс, 2012. – Т. 3. – С. 217-219.

48. Василенко М. Д. Інноваційний розвиток в умовах неоліберальних економічних відносин: правовий аспект / М. Д. Василенко // *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті проф. П. Є. Казанського: матеріали третьої Міжнар. наук. конф.* (Одеса, 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 451-454.

49. Василенко М. Д. Системний підхід у господарському праві і формування нової господарської парадигми: до діяльності технопарків і технополісів / М. Д. Василенко // *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали Міжнар. наук. конф.* (Одеса, 30 листоп. 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 638-640.

50. Василенко М. Д. Господарська система та передбачення виходу з кризи: сінергетичний підхід в світлі правового супроводу / М. Д. Василенко // *Людина, суспільство, держава: публічно-правовий аспект : матеріали Міжнар. наук. конф. «VIII Прибузькі читання»: зб. наук. праць.* – Миколаїв : Іліон, 2012. – С. 38-40.

51. Василенко М. Д. Аксіологічний вимір інноваційних трансформацій господарської діяльності в Україні / М. Д. Василенко // *Актуальні питання філософії права. Аксіосфера права і держави : матеріали «круглого столу»* (13 груд. 2012 р.). – О. : Фенікс, 2013. – С. 142-144.

52. Василенко Н. Д. Инновационная сфера: сравнительно-правовой анализ / Н. Д. Василенко // *Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку.* – О. : Фенікс, 2013. – С. 118-120.

53. Василенко М. Д. Право Європейського Союзу : підручник // М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко. – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.

54. Василенко М. Д. Інноваційна діяльність в проявах порівняльного правознавства / М. Д. Василенко // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. (Одеса, 16-17 трав. 2013 р.). – О. : Фенікс, 2013. – Т. 1. – С. 392-394.

АНОТАЦІЯ

Василенко М. Д. Концептуальні засади господарсько-правового режиму технопарків і технополісів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2014.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано концепцію спеціального господарсько-правового режиму технопарків і технополісів в Україні як урівноваженої сукупності правових засобів реалізації пріоритетної державної економічної політики у галузі інноваційної діяльності. Робота є першим комплексним дослідженням питань, які стосуються системної побудови стимулюючих та інших методів державного впливу, спрямованих на забезпечення розвитку інноваційної діяльності технопарків та технополісів у напрямі стимулювання інноваційних процесів у державі загалом.

Обґрунтовано рушійне значення технопарків та технополісів для розвитку інноваційної сфери рушійне значення технопарків і технополісів для розвитку інноваційної сфери як провідних інноваційних структур, об'єктів підтримки наукоємного виробництва, чинників розвитку вищої освіти, приросту нових знань та базових компонентів сучасної інноваційної системи. Визначено необхідність трансформації спеціального режиму технопарків на підставі встановлення виключного характеру розмежування його господарської та інноваційної правосуб'єктності.

Висвітлено специфіку господарсько-правового статусу технополісів як спеціальних економічних зон науково-технічного типу, що має характер спеціального режиму господарювання та передбачає запровадження пільгових митних, податкових та інших умов реалізації інноваційних проектів на підставі чітких територіальних меж діяльності інноваційної структури.

Наведено особливості інноваційної політики та моделі інноваційного розвитку країн-членів ЄС та в інших зарубіжних країнах. На прикладі технопарків проаналізовано особливості заохочень, рекомендацій та обмежувальних заходів в інноваційній політиці ЄС. Визначено показники

кризи інноваційного розвитку в інноваційно-розвинутих країнах. Запропоновано засоби підвищення ефективності господарсько-правового режиму діяльності технопарків і технополісів та шляхи подолання економічної кризи в контексті формування нової господарської парадигми.

Ключові слова: інноваційна діяльність, технопарки, технополіси, спеціальні господарсько-правові режими, господарське законодавство, господарські неоліберальні правовідносини.

АННОТАЦИЯ

Василенко Н. Д. Концептуальные основы хозяйственно-правового режима технопарков и технополисов. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2014.

В диссертационном исследовании обосновано концепцию специального хозяйственно-правового режима технопарков и технополисов в Украине как уравновешенной совокупности правовых средств реализации приоритетной государственной экономической политики в области инновационной деятельности. Работа является первым комплексным исследованием вопросов, которые касаются системного построения стимулирующих и других методов государственного влияния, направленных на обеспечение развития инновационной деятельности технопарков и технополисов с целью стимулирования инновационных процессов в государстве в целом.

В диссертации предлагается новое решение проблемы, связанной с разработкой и совершенствованием хозяйственно-правового режима деятельности технопарков и технополисов. Обосновано значение технопарков и технополисов как движущих факторов развития инновационной сферы, как ведущих инновационных структур, объектов поддержки наукоемкого производства, развития высшего образования, прироста новых знаний и базовых компонентов современной инновационной системы. Доказана необходимость трансформации специального режима технопарков путем установления исключительного характера разграничения его хозяйственной и инновационной правосубъектности.

Отражена специфика хозяйственно-правового статуса технополисов как специальных экономических зон научно-технического типа, что имеет специальный режим хозяйствования и предусматривает внедрение льготных таможенных, налоговых и других условий реализации инновационных проектов на основании четких территориальных границ деятельности инновационной структуры.

Обоснованы хозяйственные правоотношения в сфере инноваций в условиях современной экономики и определены правовые детерминанты регулирования инновационного развития хозяйства современного государства. Анализируется современное состояние инновационной и правовой культуры общества.

Сделан вывод, что хозяйственные отношения в условиях современной экономики без государственной поддержки характеризуются снижением доходности деятельности и сокращением объемов долгосрочных проектов. Это приводит к чрезмерной финансиализации экономики и относительному уменьшению роли инновационного фактора в обеспечении экономического роста в развитых странах, к полному его вытеснению в менее развитых странах. Потому необходим отказ от неолиберальной рыночной доктрины, выходящей за рамки социально-экономической рациональности.

Инновационная система государства как составляющая хозяйственно-правовой системы являет собой уравновешенную совокупность научных, гуманитарных, культурных, правовых, экономических, управленческих, образовательных и других компонентов общественного развития, сочетающуюся с признанием инноваций приоритетным направлением государственной экономической политики и показателем прогрессивного развития страны, результатом функционирования которой выступает постоянное растущее продуцирование новых знаний и технологий и их реальное внедрение в социально-экономические отношения.

Исследуются особенности инновационной политики и модели инновационного развития стран-членов ЕС и в других зарубежных странах. На примере технопарков проанализированы особенности поощрений, рекомендаций и ограничительных мероприятий в инновационной политике ЕС. Выделяются особенности кризиса инновационного развития в инновационно-развитых странах. Предложены средства повышения эффективности хозяйственно-правового режима деятельности технопарков и технополисов и пути преодоления экономического кризиса в контексте формирования новой хозяйственной парадигмы.

Ключевые слова: инновационная деятельность, технопарки, технополисы, специальные хозяйственно-правовые режимы, хозяйственное законодательство, хозяйственные неолиберальные правоотношения.

SUMMARY

Vasilenko N. D. Conceptual basis of the commercial-legal regime for technoparks and technopolises. – Manuscript.

Thesis for a degree of the Doctor of Law by specialty 12.00.04 – Commercial Law; Commercial Procedural Law. – National University «Odessa Academy of Law». – Odessa, 2014.

There is implemented a generalization and proposed a new solution of a problem in the thesis, connected with the development and improvement to commercial procedural regime of activity for technoparks and technopolises. The work is the first integrated research of the problems to systematic organization for the special commercial procedural regimes in Ukraine.

Commercial legal relationships in the innovative sphere in modern economy have been grounded. Legal determinants of regulation for innovative development of economy to a modern state have been defined. Also a modern condition of innovative and legal culture of society is assessed.

The features of special management regimes have been disclosed. There is given classification and the place of technoparks and technopolises in the world. The legislature that regulates the functioning of special economic areas in the context of special regime to innovative structures, particularly for technoparks and technopolises is discussed.

There is implemented a generalization of legal basis to technoparks and technopolises creation and given an estimate of taxation for innovative structures in Ukraine. There are discussed financing, crediting for innovative structures, as well as guarantees and monitoring of special regime of activity to technoparks.

There are presented peculiarities of innovative policy and the models of innovative development in the EU member-states and other foreign countries. Existent encouragements, recommendations and restrictive measures as example for technoparks in the EU innovative policy have been analyzed. There are discussed peculiarities for innovative development into crisis time in innovative developed countries.

There are proposed the ways of improvement for effectiveness to commercial legal regime for technoparks' and technopolises' activity, and also the possibilities of economic crisis overcoming in the context of formation to a new commercial paradigm have been shown.

Key words: innovative activity, technoparks, technopolises, special commercial legal regimes, commercial legislature, commercial neoliberal legal relationships.